

עיר מחול: זיכרונות ותובנות של עשיית מחול, שתי וערב

רגבה גלבו

רקע

בקרית גת של סוף שנות ה-90 וראשית האלפיים הייתה התעוררות רבתה בכל הקשור לתחומים של תרבות הגוף, ובכללם גם המחול. ניתן להצביע על שתי אבחנות מרכזיות, הקשורות להתעוררות הזו: האחת, כתוצאה של גל העלייה הגדול מחבר העמים, שהביא עמו את הריקודים הסלונים וההתעמלות האמנותית, והאחרת, קשורה יותר לתזמון של אנשים ומקום.

העלייה מחבר העמים הביאה עמה אתגרים חדשים: אנשים בעלי יכולות וכישורים נפלאים, אנשי עבודה ועשייה, חרוצים ומסורים, אשר הטביעו חותמם והרחיבו את התפיסה התרבותית של העיר כולה, לצד הצורך לשרוד ולשמר דפוסי. בניסיונותיהם לחפש את דרכם המקצועית בארץ, תוך שמירת הצביון התרבותי, העולים פעלו להקמת מנגנונים נפרדים. כך, תוך השגת התקציבים הנדרשים, הקימו עמותות פרטיות, ובהן הפעילו רשת חוגים. צעד זה, שהעניק לאוכלוסיית העולים את פרנסתם ואת עצמאותם, במידה רבה היה גם זה שבידל אותם. המאפיין המשמעותי ביותר לכך הוא השימוש בשפה הרוסית בתקשורת השוטפת במסגרת החוגים. משנסללה הדרך והביקוש לחוגים נוספים הלך וגבר, ההיצע התרחב גם למחול האמנותי, הגם שלא היה התחום המקצועי של המורים במקום. עם הזמן, נתגלו בעיות וקשיים בתפיסה המקצועית ובטרמינולוגיה המקצועית. השפה המקצועית נטתה לזלוג מתחומי הגדרתה.

במקביל, באותן שנים זירת המחול במסגרת רשת המרכזים הקהילתיים בעיר, מתרחבת משמעותית. המרכז למחול "שבטי ישראל" של רשת המרכזים הקהילתיים, בו אנו פעלנו, היה מקום שוקק מחול. בהגדרה - 'תזמון של אנשים ומקום' - אני מכוונת לכך שאחד המאפיינים הבולטים של המרכז הזה, אותו הייתה לי הזכות לנהל, היה בפסיפס אנושי שהחיבור בין חלקיו הביא איתו ערך מוסף, שהפכו את המקום למה שהוא, על תכניו ובאי המרכז. כמשפחה היינו. כמשפחה שהייתה. הצוותים המקצועיים, אנשי המנהלה, בניהולה של אילנה קסלסי ואנשי האחזקה, רובם ככולם פעלו מתוך זיקה מקצועית ואישית גבוהה ומשמעותית.

על אף מיקומו של מרכז "שבטי ישראל", בלב לבה של אחת השכונות המורכבות והמאתגרות בעיר, הוא פעל ללא לאות, עבור כלל באיו מרחבי העיר, משכבות ומגורים מגוונים, מהמושבים בסביבה ומהשכונה. צוות הוראה מסור אישית ומקצועית ופסנתרנית מיוחדת (אידה ברונשטיין), לימד מעל 500 ילדים ונוער וכ-200 מבוגרים בכל שבוע, בשני סטודיואים, שנבנו על פי תקן מקצועי מחמיר. נוסף לכך, התכנית המקצועית,

מסגרת תחקיר שנעשה על מתא"ן (מפעל תרבות ואמנות לנוער, שפעל בהצלחה יתרה למען איתור וטיפוח בני נוער מצטיינים באמנויות הבמה, קידום החינוך למחול ועידוד היצירה האמנותית), התבקשתי לספר מניסיוני, כמנהלת תחום מחול בקריית גת בתקופה המדוברת, על העבודה המשותפת עם מתא"ן, על הממשקים, על התכניות וכמובן על התוצאות והתובנות. בחרתי להציג את תובנותיי, תוך כדי שזירתם בזיכרונות, אשר אנשים רבים ברחבי הארץ והעולם כולו נהנים מתוצאותיה.

במהלך שנות ה-90 וראשית האלפיים מתא"ן היה חלק מהחברה למתנ"סים והיווה ראש חץ בתחום אמנויות הבמה בארגון. באותן שנים גם המתנ"ס בקריית גת השתייך לחברה למתנ"סים, אשר הנחיל את התפיסה הקהילתית-חברתית המובחנת שלה. התפיסה עוסקת במיפוי ה'נכסים' של השטח, בו המתנ"ס פועל: נכסים פיזיים, הון אנושי, הון כלכלי... ובאיתור ה'שחקנים' בקהילה: ממשלתי, עסקי, תושבים, עמותות... בהתבסס על התפיסה החברתית ועל כוח האדם המקצועי במחול, שפעל דאז, הגיעו אנשיה המצוינים של מתא"ן: אורי סטריזובר כמנכ"ל, קלאודיו קוגון, כמנהל החטיבה לאמנות בקהילה, וגלית לוי, כראש תחום מחול, יחד עם דר' אסתר גינדין, יועצת ארגונית מטעמם, כדי לבחון את הרעיון לגבש תכנית אב יישובית במחול בקריית גת (פרוגרמה).

העובדה, שאנשי מתא"ן החליטו לבחור בקריית גת כנושאת הדגל בתחום תכניות אב יישוביות למחול, על כל המשתמע מכך, שיקפה את ההכרה בעשיית מחול עשירה וענפה בעיר, ואת בשלותה לכדי הזדמנות ויצירת אופק חדש. המטרה הייתה ליצור תכנית רב שנתית לפיתוח המחול, שתקיף את כלל העוסקים בתחום - מגילאי גן ועד בכלל, בחינוך הפורמאלי והבלתי פורמאלי, וכך להפוך את קריית גת לעיר בעלת תפיסת עולם מובנית בתחום החינוך לאמנויות, אשר תשמש כמודל ארצי ראשון מסוגו בתחום.

ראש העיר דאז אלברט ארז, שגיבה את המהלך, נתן למנהלת של רשת המרכזים הקהילתיים, סיגל פריינטה, את המנדט לפעול, ומכאן נקראו לתהליך מנעד רחב של אנשי מפתח: אנשי החינוך הפורמאלי, מנהלת אגף החינוך זהבה גור ומנהלת התיכון אריה מאיר רחל מויאל, שנרתמו למהלך בנכונות מרשימה, אנשי החינוך הבלתי פורמאלי ואנשי מחול במסגרות השונות - בעמותות הפרטיות ובמרכז למחול של המתנ"ס, ואני ביניהם. כל אלו ועוד (בעלי תפקידים ותושבים...) התכנסו ל"שולחן עגול", כדי לבחון אפשרות לחזון משותף, לבחון פוטנציאל של מקום, אילו מטרות ויעדים ניתן לקבוע יחדיו. בקיצור - לאן מתקדמים מכאן?

שהושתתה במרכז, התבססה על תכניות החינוך למחול של מתא"ן בשיתוף הפיקוח על המחול במשרד החינוך, אשר יצרה הכוונה ברורה לגבי מקצועות הלימוד והיקפי השעות בכל שכבת גיל. החלטות מקצועיות, שהתבססו על סטנדרטים מקצועיים על פני החלטות קלות או פופולריות, דרשו התמודדות עם קהל המשתתפים: הורים וילדים כאחד. הקו הזה חייב הסברה יומיומית, הסברה מתמדת, על מנת להביא את קהלינו להבנה ולמודעות אחרת על התחום. בהתמדה הזו נוצקה הקרקע תחת רגליים זעירות כגדולות, שגם אם בשלבים מוקדמים החליטו לעזוב (כי דרשו ולא קיבלו) - מצאנו את חלקן הגדול שבות אלינו.

לצד החוגים, במרכז למחול פעמו שתי להקות ייצוגיות: בתחום הג'אז (בהנחיית של סימה דהן) ובתחום המחול העכשווי (בהנחיית). וכך המקום צמח ופעל במשך שנים ארוכות, חמישה ימים מלאים וגם ימי שישי. צהרי ימי שישי היו ימים של חסד וקסם עבורי, בהם פעלתי עם רקדני 'הלהקה'. תקופת חיים נהדרת ואמתית עם נוער שזז כמו אש בוערת בעצמותיו. שם, בחלקת האלוהים הקטנה שהייתה לי עמם, נוצר מרחב אחר ושונה: לא פעלנו מתוך ה'ספר'. לא נשענו עליו. אף לא שאבנו את הטכניקה מהבסיס המוכח של הבלט הקלאסי. לרוב, פעלנו מתוך אינטואיציה, מתשוקה גדולה לחוש את התנועה, מהאתגר המלווה לחקר שלה, לתזמון שלה, למרווחיה האנטומיים, ולרגע הקסום כל כך, בו היא פוגשת את המוזיקה. כך המשכנו במשך שנים ארוכות, גם כאשר הנוער הפך לובש מדים, התמיד לחזור בכל סופ"ש, הפניו מאימוני הקרב ומתנער מהאבק.

בין אלו שרקדו אז בימי שישי בצהריים כיום הינם רקדנים וכוריאוגרפים בעלי מוטיבן עולמי: רועי אסף, עוז מולאי. חלקם מורים למחול ומנהלי מרכזי מחול - שי סוזנה, לירז חדד ועוד אחרים, שמצאו את עיסוקם בחיים בתחומים משיקי מחול וגם בתחומים נרחבים אחרים: דקלה שקד, צפירי קדמיאל, דנה שקד, דיאנה קוסינר, מירית ויינרט וליאת בן עמי.

זה היה הרקע לגבי כל מה שהתחולל, כאשר אנשי מתא"ן בחרו בקריית גת כדי להציע לקברניטי העיר את האפשרות לתכנית יישובית. עם זאת, במקביל, במהלך אותה שנה, קריית גת עולה מדרגה כאשר נתבשרנו כי נבחרנו להיות בין שלושת המקומות בארץ, שישתתפו במיזם "אמן יוצר בקהילה", פרי יצירתם של מנכ"ל מרכז סוזן דלל, מר יאיר ורדי, מתא"ן ותרבות לישראל. במסגרתו, הרקדן והכוריאוגרף עמנואל גת יפעל במהלך השנה במרכז למחול "שבטי ישראל" של רשת המרכזים הקהילתיים וילמד את שתי הלהקות הפועלות במקום מרפרטואר עבודותיו. השפעתו של המיזם הייתה חשובה. הוא זיכה אותנו בחוויית מחול בלתי נשכחת ובהתרוממות רוח של הזדמנות שווה, פורצת תודעה. בזכות היכרות זו, לימים, רועי אסף הפך לאחד מרקדני הבולטים של עמנואל גת, ועוזרו ככוריאוגרף, כמו כן, בזכות פרויקט זה, היה זה אך טבעי כי האמן שיקבע את משכנו במסגרת תכנית האב בעיר יהיה - עמנואל גת.

עם פנייתם של מתא"ן לקריית גת, סיגל פריינטה מנהלת רשת המרכזים הקהילתיים, החליטה להרים את הכפפה, ויחד עם גלית ליס וקלאודיו

קוגון ממתא"ן, הוציאו קול קורא, לגיבוש ועדת היגוי. זו, משנוצרה, כללה ערב רב של אנשים, סמכויות וקולות: מאגף החינוך, מרשת המרכזים הקהילתיים, מבתי הספר התיכוניים והיסודיים, מנהלי עמותות, אנשי מחול מכל המסגרות בעיר, מורים למחול, נוער מחולל, הורים לילדים מחוללים, תושבי העיר והסביבה, ועל כולם ניצחו באופן מעורר השראה - אנשי מתא"ן. שורה מרשימה של אנשים מגוונים ומנוסים הגיעו אל השולחן העגול, כי רצו להיות חלק מההתרחשות, מהבאז הגדול שנוצר סביב המחול. הרצון להעצים את הפוקוס על תחום המחול בעיר, ככלי עצמתי לחינוך ולטיפוח של קהילה ונוער, על אלפיו ועל אלופיו, עשה רושם כאילו דבק בכולם.

קיומו של שולחן עגול ורחב משתתפים מעין זה לעולם אינו פשוט. התהליך רצוף אתגרים. החשדנות נוכחת, כמו גם, ולא מעט - האגו. כמו היום, גם אז - היו אינטרסים שונים, תפיסות מקצועיות מגוונות, השקפות רבות בהתוויה של הדרך, תחרותיות, וכל זאת עוד טרם העלינו על סדר היום את הנושא האמתי, בו אנו עוסקים, הוא: ראייה וחשיבה מקצועית, לצד הוויתור. אחת המטרות של תכנית האב כיוונה לגבש תפקיד לראש תחום מחול עירוני/ יישובי, שיהווה גורם מקצועי הרואה את כלל הגופים ודואג לצמיחת הקהילה והנוער, ויוביל את מדיניות העירייה בכל המסגרות הקיימות. לפיכך קיומו של שולחן עגול מעין זה מניח בהכרח את נושא הוויתור במרכז סדר היום. ויתור של משאב קהילתי לטובת צד זה או אחר, ויתור מסוים על עצמאות, על המרחב המקצועי, כל זאת לצורך ובשם ההתמקצעות. ויתורים אלו ועוד מהווים לא אחת אבן גנף. מעולם איגום משאבים ודעות אינו קל והחששות יודעים לרחוש.

גם אז, כמו היום - האתגר הגדול נעוץ ברתימת האנשים לראות את התמונה הגדולה, בה גם אם 'עולה' למישהו במחיר נקודתי בדרך, לבסוף, הקהילה שלו, והרחבה יותר - יוצאת נשכרת. כיצד, מחד, שומרים על האינטרסים של הגופים השונים, ומאידך, גורמים לגוף אחד מקצועי, לפעול מטעם כולם, בראייה כוללת של הקהילה והנוער.

בתהליך מרתק, שנמשך שנה וכלל ישיבות, סיורים ותצפיות במסגרות השונות, כל חברי וועדת ההיגוי הגיעו להסכמה על עיקריה ותוכנה של תכנית האב במחול ועל הוצאתה לפועל. ואף על פי כן, ולמרות הדעות, ההשקפות, וכל ההתנגשויות - תכנית האב אכן גובשה וסוכמה. כלל השותפים השכילו לראות את הרווח של הכלל על פני הרווח הנקודתי ונרתמו במלוא הגושפנקא.

אני סבורה שיש שני בסיסים (עוגנים/ יסודות), שהיו משמעותיים להסכמה. האחד נעוץ במהות של מתא"ן - בין שנתייחס אליו כגוף ובין שפרטיו - נתקבל ללא עוררין כבר-סמכא בתחום האמנויות, וכגוף בלתי תלוי ואובייקטיבי, אשר סחף את השותפים בשאיפה למציאות אישית ארגונית. זו הייתה הנחת יסוד ברורה אשר קיבלה תוקף בהשראת האנשים, שהיו בשטח: גלית ליס וקלאודיו קוגון. העוגן האחר קשור לדינמיקה הבינאישית שנוצרה בין השותפים בתהליך, חברי ועדת ההיגוי הרחבה. ממפגש למפגש, משיחה לשיחה, ההיכרות העמיקה, הבסיס התרחב ורבים

מהמחוסמים שהיו שם קודם התפוגגו. בנוסף, בין השותפים לתהליכי ועדת ההיגוי פעלו אנשי חינוך, אנשי חזון, שלא חששו לחלום. אלו הפכו התחלות רבות למציאות ברת קיימא ויצקו את היסודות, שעליהם מחוללים רבים מן העיר כיום.

בסיכומי של תהליך, יצאו ההמלצות האופרטיביות שלהלן (מתוך תכנית אב יישובית למחול בקריית גת/ מתא"ן, החברה למתנ"סים, שנת 2005, התשס"ה):

- לבנות תפקיד לראש תחום מחול עירוני, שיהיה אחראי להוביל את מדיניות הרשות בתחום המחול במסגרות הפורמאליות והבלתי פורמאליות.
- ליצור מנגנון לאיגום משאבים באמנויות בכלל ובמחול בפרט של אגף החינוך ורשת המרכזים הקהילתיים, בליווי של מתא"ן.
- להקים ועדת היגוי בתחום המחול, שתעמוד לצד רכז המחול בביצוע הפרוגרמה.
- לבחור להקה מקצועית ו/ או כוריאוגרף בעל מוניטין, אשר יקבעו את משכנם בקריית גת (אז היה מעורב בתהליך הכוריאוגרף והרקדן עמנואל גת).

לצד ההמלצות, נקבעו תכניות לשנתיים נוספות: לשנה"ל תשס"ה (-2004) ו לשנה"ל תשס"ו (2005-2006), שעסקו מלבד הנ"ל, גם בבניית קהל שוחר תרבות, בניית פורום של אנשי ציבור, בניית תכנית העשרה רב-גילאית לקידום החינוך למחול בעיר, בניית תכנית למצטיינים במחול (תוכן דאז הקונסרבטוריון), בניית מסגרות לפיתוח מקצועי של המורים למחול, בניית מסגרות לתרומה בקהילה באמצעות המחול ועוד...

15 שנה לאחר כתיבתה של תכנית האב, מה לבסוף קרה? מה יצא לפועל? הרבה קרה, אבל גם לא מעט נגנז. תוצאה רוחת בהרבה מקומות של חילופי גברי, ובהעלאת סדר יום ציבורי אחר. עם זאת, אחת התוצאות המרשימות, אחת ההצלחות הבלתי מעורערות, שניתן לייחס לתהליך זה - החיבור בין המתנ"ס ובית הספר אריה מאיר, שהוליד את הקמתן ואת אישורן של שתי מגמות לבגרות: מגמת מחול ומגמת תקשורת - שתינה בתיכון, אותו מנהלת אישה משכמה ומעלה - רחל מויאל.

המגמה למחול, שנפתחה כנגד כל הסיכויים, בתקופה של קיצוצים במערכת החינוך, באישורה יוצא הדופן של מנהלת אגף אמנויות ומפמ"ר מחול דר' נורית רון, מהווה מסלול התמחות המזכה את התלמידות ב-5 יח"ל לבגרות, ואותה אני מרכזת מאז הקמתה. לא בכדי מלווה אותנו הסלוגן: "ואף על פי כן, נוע תנוע..." (גלילאו גליליי, 1640). גם במסגרת מסלול המגמה יש בוגרות שמצאו את ייעודן בחיים בתחום המחול, ומנהלות כיום מרכזי מחול.

כמו כן, התהליך שיועד להקמת משכן ללהקת המחול עמנואל גת בעיר, התנהל במשך כשנתיים וחצי: אותר מקום, ששופץ באופן חלקי, גובשו תכניות אדריכליות למקום, אך לבסוף - לא צלח. ההתקדמות בשטח, אל מול השקעת המשאבים העצמית במשך השנים הללו, במציאות כלל-ארצית נעדרת אופק, ובנוסף להצעה אירופאית מפתה, שהונחה לפתחו

של הכוריאוגרף עמנואל גת, הביאו אותו להחלטה להיענות לה, והוא עקר עם משפחתו לצרפת.

ולמרות הכול, ולמרות השינויים והתהפוכות, תור הזהב נתן פירותיו, וגם תכנית האב - גם אם לא יצאה לפועל ככתבה ובמלואה, הייתה אבן דרך משמעותית בתהליך, בין כלל הגורמים בעיר. אם נבחן את ה'מתכון', שהיה אז, ונזהה את מרכיביו, שהבשילו לכדי תכנית אב יישובית במחול בקריית גת, אזי ניתן לסכם זאת כך:

מרכיבים: קומץ משוגעים לדבר, חזון ונחישות, קורטוב של אנשים שנרתמים לחלום ולמעשה, מלוא החופן מנדט מההנהגה, תשתית מחול וגוף מקצועי שמלווה, מנה גדושה של תפיסה חברתית שמזהה את נכסיה ומייצרת את הבסיס לשינופי פעולה וחיבור בין הפורמאלי לבלתי פורמאלי מול אופק משותף.

אופן ההכנה: מזהים את הפוטנציאל, חוברים יחד, מקלפים את האגו (ומניחים בצד), מחברים את סך החלקים, מדברים, מעבדים, מנתחים, מעריכים... שוב מניחים בצד, ממשיכים ומבשלים על אש קטנה...

עשיית מחול בעיניי, כמו טווייה. שתי וערב של חוטים, השזורים זה בזה, המייצרים את נקודות החיבור ומעניקים את הלכידות של היריעה כולה, כמו את חזותה ואת אופייה.

רגבה גלבוץ, בת מושב לכיש. רכזת המגמה למחול של תיכון אריה מאיר בקריית גת ובעלת סטודיו לפילאטיס מזרן ומכשירים. בעלת תואר שני מאוניברסיטת לידס Leeds, אנגליה (M.A. Art Education). למדה סטפס אצל יענקלה קלוסקי ואבי מילר בת"א. הופיעה בלהקת Tap Tel Aviv של מילר. התמחתה בתחום ה-Jazz Tap (ה'סטפס השחור') בסדנאות אצל מאסטרים בניו יורק, ארה"ב, בהם: Gregory Hines, Buster Brown, Brenda Bufalino ורבים אחרים. הוסמכה מטעם ארגון המורים הבינ"ל International Dance Teachers Association כמורה לסטפס, אצל לינור בלום, מנהלת השלוחה בארץ. לימדה סטפס במרכזי מחול של מתנ"סים וסטודיואים פרטיים מהדרום ועד ת"א ורמת השרון. לימודי בלט קלאסי מחול מודרני וכוריאוגרפיה למדה במרכז "בכורי העיתים", שם פגשה את אלידע גרא - דמות מרכזית בחייה המקצועיים, אשר הטביעה בה חותם מובחן בגישתה החינוכית ובראייתה את הגוף הרוקד. ניהלה את המרכז למחול של רשת המרכזים הקהילתיים בקריית גת, שם הקימה את הלהקה ובמסגרתה יצרה כוריאוגרפיות בתחום המחול העכשווי. שימשה כמנהלת להקת המחול עמנואל גת, מאז כינונה של תכנית האב ועד עזיבתו לחוץ לארץ. רקדה בדואט עם רועי אסף, שיצר לתחרות "גוונים במחול" "באנו בשביל הכנפיים, נשארונו כי לא יכולנו לעוף", אשר זכה במקום הראשון. הוסמכה כמורה לפילאטיס מזרן ומכשירים בבית הספר להכשרת מורים של מאיה בן יעקב, תל-אביב. ביום העצמאות התשע"ה נמנתה בין ששת מקבלי תעודת "יקיר העיר קריית גת" מראש העיר אבירם דהרי.